

249) Zie Groen van Prinsterer, *Ter nagedachtenis van Stahl* (1862), bl. 39. Zie ook Stahl's rede van 14 Maart 1849, in de *Parlam. Reden*, uitg. door Treuherz, bl. 8/9. Waarnaar ook verwezen wordt door Groen van Prinsterer, *Farlem. Studien en Schetsen*, dl. II, bl. 391.

250) *Siebzehn parl. Reden*, bl. 225.

251) T. a. p., 2de dr., bl. 16 en 24.

252) In zijne rede van 3 Mei 1866 in het Wetgevend Lichaam, toen hij zeide: „Il faut faire plus que vous ne faites à l'égard de l'Italie, il faut lui dire ceci: Non, je ne me borne point à ne pas vous garantir les événements, et je vous déclare que si vous encourez la guerre, vous en supporterez toutes les conséquences; que si l'Autriche veut vous les faire subir, je ne prendrai pas les armes pour l'en empêcher.”

„Ah! si votre langage acquiert cette netteté peut-être ces ingrats alliés commenceront-ils à vous comprendre davantage, et peut-être alors aussi M. de Bismarck comprendra la situation périlleuse dans laquelle il s'engage.” In Groen van Prinsterer's *Ned. Gedachten*, 2de serie, dl. II, bl. 174.

In 1871 kwam Thiers hierop terug, en sprak hij van het jaar 1866, „alors que nous engagions le gouvernement à se prononcer en faveur de l'Autriche, ce qui eût empêché la guerre et le bouleversement de l'équilibre européen. Mais cette pensée de conservation a été sacrifiée à une pensée d'ambition occulte. Ainsi l'on a laissé faire la Prusse. C'a été une faute dont nous avons souffert, cruellement et dont l'Europe elle-même, après nous avoir raillés, subit aujourd'hui le contre-coup redoutable.” Zie Groen van Prinsterer, t. a. p., 2de serie, dl. III, bl. 42. Men leest daar en op de volgende bladzijde verder: „In billijkheid van oordeel over al wat bij de Duitschers uitnemend, bij de Franschen jammerlijk geweest is, verlang ik bij niemand achter te staan. De oorlogsverklaring, vrucht van le gouvernement personnel, was een onzinnig bedrijf. Maar . . . zoolang men van Volkerenregt gewag maakt, zoolang van ééne Mogendheid le remaniement de la carte de l'Europe, onder de leus van een nationaliteits-beginsel, niet onverlet is; zoolang aan het triumferend onrecht geen vrijbrief verleend wordt; zoolang zal het, door elk, die niet het schitterende der uitkomsten tot maatstaf van beoordeeling stelt, erkend worden, dat, na 1866, voor Frankrijk, zoo het niet, of eigen grensversterking, of neutralizatie van een Tusschenstaat, verkreeg, de oorlog even regtmatic als onverwijdelijk was.”

253) Groen van Prinsterer vermeldt, t. a. p., 2de serie, dl. II, bl. 174, deze woorden van Dechamps: „Si l'empereur désire et veut la paix, s'il est fermement décidé à garder une neutralité vraie, si on en est tout-à-fait convaincu à Berlin et à Vienne, en un mot s'il n'y a pas d'alliance, la guerre ne se fera pas.”

254) Groen van Prinsterer schrijft, t. a. p., 2de serie, dl. II, bl. 81: „De krijg van 1866 was een *Duitsche broederkrijg*, door graaf Bismarck noodzakelijk gekeurd, waartegen, doch te vergeefs, het geweten van Vorst en Volk in verzet kwam.” Waarna hij het over den Vorst gezegde staft met een woord van Thiersch: „Bismarck hat den Krieg mit Oesterreich gewollt, wie Fabri selbst einräumt,